

აქ კიდევ ერთხელ უნდა გაესვას ხაზი ჩვენ მიერ უკვე აღნიშნულ ერთ გარემოებას. მოხდა ისე, რომ ჩვენი ამგვარი ხასიათი უფრო ძლიერი აღმოჩნდა, უფრო გამძლე და მყარი, ვიდრე ყველა ობიექტური პირობა, რასაც წესით, ძირფესვიანად უნდა შეეცვალა ქართველთა ბუნება. ხოლო ვინაიდან „მოხდა“, ალბათ ასეც უნდა მომხდარიყო, ასე გვეწერა, ასეთი იყო კანონზომიერი ხვედრი ამ ხასიათისა.

ადრე უკვე ითქვა ამ ხასიათის შინაგან დრამატიზმზე, ახლა უნდა დავძინოთ, რომ უკანასკნელი გაპირობებული იყო გარეგანი მიზეზებითაც.

ბედნიერების აუცილებლობის შეგნებას ქართველი კაცის ცნობიერებაში, როგორც ჩანს, საფუძვლად ედო არა მხოლოდ გარემომცველი სამყაროს, არამედ თვით ადამიანური ბუნების კეთილი არსის რწმენაც.

ამ რწმენის ბედი კი მუდამ ბეწვზე ეკიდა, ვინაიდან არსებობის შენარჩუნებისთვის გამუდმებული ბრძოლა ათასი უკუღმართი ჩვევის შექმნისკენ გვიბიძგებდა — ის „ქურდული“ და „ღალატური“ გულიც სულ ტყუილ-უბრალოდ არ მოგვაწერეს. ჩვენს სულთამხუთავს, რასაკვირველია, უფრო ეამებოდა ჩვენ რომ ერთგულ, უღალატო ქვეშევრდომებად გავგებოდით ფეხქვეშ.

მაგრამ რას ვქურდობდით? — პირველ რიგში, ჩვენსას!

ვის ვღალატობდით? — მოძალადეს!

ვერაგობა კი არ ვისწავლეთ — გვასწავლეს, გვაიძულეს გვესწავლა.*

საკვირველი ეს არ არის. საოცარია ის, რომ „ვერაგობანასწავლ“ ხალხს სიყვარულის წყურვილი არ გავგნებდნენ.

„მოღალატეებმა“ საუკუნეების მანძილზე შევინარჩუნეთ ურყევი ერთგულება ერთხელ ნაწამებისა — ჯვარს ვეცვიოთ ქრისტეს რჯულისთვის, რომლის გამო ჩვენს დედებს ძუძუებს უშანთავდნენ. ჯერ კიდევ გიორგი მთაწმინდელი აღნიშნავდა, რომ მას შემდეგ, რაც ჩვენ, ქართველებს „ერთი ღმერთი გვცნობიეს, არღარა უარ გვყოფიეს და არცა მივდრკებით“. მაგრამ რომელი ერთი ვთქვათ...

* „ნათესავნი ქართველნი ორგულ-ბუნება არიან პირველითგანვე თვსთა უფალთა“. ვახუშტი ბატონიშვილის ეს მტკიცება, რომელსაც ტექსტში კონკრეტული მისამართი აქვს, უარით მნიშვნელობითაც უნდა გავიგოთ, როგორც ყოველგვარი ძალმომრეობის მიუღებლობა, ურჩობა, გულშეუჭირებლობა.

უნდილაძე

ბასრად, უჩვეულოდ იკვებება გვიანფეოდალურ საქართველოს მუქ-მეწამულ ფონზე „გათათრებული“ ქართველი კაცის, იმამყული-ხან უნდილაძის სილუეტი.

მისი თავგადასავალი და ხასიათიც კიდევ ერთი „გადახრა“ ქართველთა ცხოვრების ჩვეული კალაპოტიდან. მაგრამ ეს გადახრაც თავისებურად ტიპურია: რამდენი ჩვენი თანამემამულე აღზევებულა ასეთი თავბრუდამხვევი სისწრაფით და ბრწყინვალეობით სამაჰმადიანოს გამგებელთა კარზე და რამდენს გაუნაწილებია მისი ტრაგიკული ხვედრი!

„შირაზის ხანის“ მთელი ცხოვრება უმძაფრესი დრამაა, შექსპირის სისხლიანი „ქრონიკების“ მსგავსი, ოლონდ აღმოსავლურ ყაიდაზე შეფერადებული.

თუ როგორი ობიექტური შინაარსი ჰქონდა მის პოლიტიკურ საქმიანობას, ამის დასადგენად ერთი გარემოებაა საკმარისი: უნდილაძე ირანის უსასტიკესი მბრძანებლის შაჰ-აბასის მარჯვენა ხელი იყო. იმ შაჰ-აბასისა, რომელიც თეიმურაზ პირველს ასე ჰყავს დახასიათებული: „მძლავრი და უწყალო მეფე, ქრისტიანთა მტანჯველი, უბრალოს სისხლის მჩქეფელი, ეროდიას წილ მჯდომელი“.

მოხდა ისე, რომ სწორედ უნდილაძის, შირაზის ბეგლარ-ბეგის სასახლეში აწამეს შაჰ-აბასის ბრძანებით თეიმურაზის დედა ქეთევან დედოფალი.

მაგრამ, აი, რას წერს თავის პოემაში იგივე თეიმურაზი ამ კაცის შესახებ:

შირაზის ხანის ქებასა ვერ იტყვის ბრძენთა ენანი,
მდაბალი, ტკბილი, მოწყალე, აქებენ სულად ქვენანი,
ღირსეულია ღვთისაგან, მითა სცავს ძალთა ზენანი.

იმამყული-ხან უნდილაძე უცხოეთში მყოფი, მტრულ გარემოცვაში დაწინაურებული, მოსისხლის სამსახურში აღზევებული ქართველი კაცის ტიპური სახეა.

მისი ცხოვრება გარკვეულ მომენტამდე განუხრელი წინსვლის გზით წარიმართება და არც მის იერს ატყვია რაიმე კრიზისული ნიშანი.

პიეტრო დელა ვალეს მოწმობით, XVII-ს. 20-იანი წლები-სათვის უნდილაძე ყველაზე დიდი პიროვნებაა მთელს ირანში შაჰ-აბასის შემდეგ. მას ძლიერ უყვარს ქრისტიანები და მეგობრობს ევროპელებთან.

კათოლიკე მისიონერები განსაკუთრებით აღნიშნავენ ამ კაცის უსაზღვრო გულუხვობას, გარკვეულ ესთეტიზმს („იცოდა ლამაზი ნივთების ყადრი“) და მეცენატურ მიდრეკილებებს.

ყველაფერი თითქოს რიგზე იყო 1624 წლამდე, როდესაც განგებამ ის უმძიმესი, თავისებურად კანონზომიერი ზნეობრივი განსაცდელის წინაშე დააყენა.

სწორედ ამ წელს მიიღო შირაზის ხანმა შაჰ-აბასის წერილი: „ქეთევან დედოფალი თუ გაათარდეს, ნურას აწყენ, და ვთუ არ გაათარდეს, აწამე და სასჯელით მოჰკალო“.

ასეთი განსაცდელის წინაშე ადრე თუ გვიან უსათუოდ უნდა აღმოჩენილიყო მის მდგომარეობაში მყოფი სახელმწიფო პოლკაწე, რათა ერთხელ მაინც თვალნათლივ, მთელი სისავსით წარმოსდგომოდა საკუთარი არსებობის შემზარავი ორანზონება.

ბევრს ეცადა უნდილაძე თავისი მბრძანებლის გადაწყვეტილების შეცვლას. ამაოდ. მერე სამი თვე მალავდა მის ბრძანებას (რა სამი თვე იყო მისთვის ეს სამი თვე?!). ბოლოს დადგა გამხელის ჟამი.

შირაზის ხანისა და ქეთევან დედოფლის დიალოგი ორი ფსიქიკის შეჯახების, სიტყვიერი ორთაბრძოლის ბრწყინვალე ნიმუშია.

შინაგანი დრამატიზმი აქ გამძაფრებულია იმიტაც, რომ მოწინააღმდეგენი გულწრფელად პატივს სცემენ და ღრმად თანაუგრძნობენ კიდევ ერთმანეთს, ისიც ძნელი სათქმელია, რომელს უფრო ებრალება მეორე — უნდილაძეს საწამებლად განწირული ქეთევანი, თუ ქეთევანს ჯოჯოხეთის ცეცხლში ჩაგარდნილი უნდილაძე.

გამაჰმადიანებულ (უფრო სწორად მაჰმადიანად დაბადებულ) იმამყული-ხანს, ცხადია, დედოფლისგან ქრისტეს რჯულის უარყოფა თავისთავად არაფრად უჩანს, მაგრამ მან კარგად იცის თანამემამულე ბანოვანის უტეხი ბუნება და სხვადასხვა მხრიდან უვლის მის გულს, რათა შესაღწევი ხერხი აღმოუჩინოს. ხან დედის გრძნობას შეაშფოთებს იმის ხაზგასმით, რომ

„თემურაზის ბედ-იღბალი მის გადაწყვეტილებაზეა დამოკიდებული“, ხან პატრიოტულ შეგნებას მიეტანება („მცირე დათმობით“ მშობელი ქვეყნის უბედურებისგან ხსნა შეუძლია დედოფალს!), ხან დიდგვაროვნულ ღირსებას შეახსენებს მოწიწებით („სატანჯველს ნურას იკადრებ, არ არის შენი წესია“).

ერთი სიტყვით, აქ ნიჭიერი აღმოსავლელი კარისკაცის მთელი დიპლომატიური გამოცდილებაა მოხმობილი, მაგრამ „ქეთვილი“ ზრახვით შთაგონებულ, ტკბილმოუბარ შირაზის ხანს ერთი მომნუსხავი აზრი უხვრიტავს ტვინს — მან კარგად იცის, რომ ყველა მისი ხერხი და ცდა ამაოა, ვინაიდან დედოფალი „არ გაათარდების“.

აღბათ სწორედ ამას, უნდილაძის ამ სასოწარმკვეთ უმწეობას გრძნობს ქეთევანიც, როდესაც მას თითქმის დაყვავებით, მშვიდად მიუგებს: „ფრიად მადრიელ ვარ და მაქებელ კაცობრიობითს ღმობასა მაგას შენსა ზედა გულმტკივნეულებასა ჩემთვის, მაგრამ შეუძლებელ არს ჩემს მიერ უარის ყოფა ქრისტე მეუფისა ჩემისა“.

ასე მთავრდება ეს დაძაბული ორთაბრძოლა, რომელიც გადაუმუშავებლად შეიძლებოდა შესულიყო აღორძინების ხანის ნებისმიერ ტრაგედიაში, ან თუნდაც ჩვენი დროის ფსიქოლოგიურ დრამაში.

შირაზის ხანისათვის ეს პირველი წაგებული ბრძოლაა და ის იძულებულია საბოლოოდ პილატეს ქესტით დაკმაყოფილდეს...

ვიდრე ქართველი ხალხი ქეთევან წამებულის წმინდა აჩრდილს ეთაყვანება, იმამყული-ხანის სახელს ველარავინ ჩამორეცხავს ამ საზარელ ლაქას.

საქმეს ვერც იმის წარმოდგენა უშველის, თუ რა ღამეებს ატარებდა თავის მოსასვენებელში ეს ბედით განებვიგრებული, ხოლო ღვთისგან მიტოვებული კაცი, როდესაც მისივე სასახლის ერთ დარბაზში უსათნოეს ქართველ ქალს ტანჯვით ხდიდნენ სულს, როგორ ბორგავდა, როგორ იკვნეტდა ტუჩებს, რა სახით დგებოდა გათენებისას, რათა კვლავ სახელმწიფო საზრუნავში ჩაეკლა გულის ვარამი, ვერც იმის გახსენება, თუ რა გვირი აღსასრული ელოდა წინ მას და მის ოჯახს.

საოცარია მხოლოდ ერთი რამ. იმამყული-ხანს ერთსულო-

ვანი კეთილგანწყობით ახსენებენ არა მხოლოდ სპარსეთში მყოფი ღვთისმოსავი იტალიელი მისიონერები, არამედ იმდროინდელი ქართველებიც და მათ შორის ქეთევან წამებულის ვაჟი, თეიმურაზ პირველი:

„მდაბალი, ტკბილი, მოწყალე...“

თეიმურაზის ეს სიტყვები თავის მხრივ დიდსულოვანი მიუხედავადობის იშვიათი ნიმუშია.

აბა, წარმოვიდგინოთ ვინ და ვის შესახებ წერს ამას!

როგორც ჩანს, ჩვენმა ძველებმა კარგად იცოდნენ არა მხოლოდ ავკარგიანობის რეალური ფასი, ისინი ასევე კარგად ერკვეოდნენ ზნეობრივ ფასეულობათა შეფარდებით ღირებულებათაშიც.

რასაკვირველია, ეს მათ ცხოვრებამ ასწავლა, იმ სასტიკმა და უაღაპიანო სინამდვილემ, რომლის წიაღში მისხლობით თულა მოიბოვებოდა ქეშმარიტი ადამიანურობის მცირედი მარცვლები.

მაგრამ ამის სწავლას შეგნების გარკვეული თვისება და ღონე ჰქირდებოდა.

ქეთევანის მოწამებრივი აღსასრულის შემდეგ შირაზის ხანის აღმავალი გზა შესამჩნევი მრუდით იხრება ქვევითკენ, ყოველ შემთხვევაში შაჰ-აბასის შემკვიდრესთან კონფლიქტის მომენტში ის უკვე სულიერად მოტეხილი ჩანს. მართალია, თავიდან ქედმაღლობს კიდევ სიუზერენის წინაშე, მაგრამ გადამწყვეტი ნაბიჯის გადადგმას მაინც ვერ ბედავს. ძველებურად აღარ ერჩის გული.

უნდლიაქე 1633 წელს მოკლეს ყაზვინში შაჰ-სეფის ბრძანებით.

რა არის ამ სახეში მთავარი?

ჯოჯობის, უღმობლობის, სივერაგის, თვალთმაქცობის, ძალმომრეობის გენაში ჩაფლული, სიყრმითვე ამ რჯულზე გაზრდილი, თავად აქტიური მონაწილე მთელი ამ ავბედითი წარმოდგენისა, „სვებენდიერი“, ძალმოსილებით გაგულისებული კაცი მაინც ინარჩუნებს სიკეთისა და სიმართლისადმი სწრაფვას, ხელებს იწვდის იქითკენ, სადაც სინათლე და პარმონია ეგულება, მაგრამ უკვე ვეღარ წვდება საწაღელს. მღვრიე მორევი ფსკერისკენ ეზიდება მის სულს და სხეულს და ისღა

დარჩენია, თავისი არსებობა გრაციოზული ფრაზით დაასრულოს.

მოვესმინოთ თამაზ ნატროშვილს, შესანიშნავი, მართლაც ხელიხელსაგომანებელი წიგნის („მამრიყით მალრიბამდე“) ავტორს:

„იმავე დღეს დაადგნენ თავზე იმამყული-ხანს, იგი თავის პარამხანაში იყო. აცნობეს შაჰის განაჩენი. შირაზის ხანმა მშვიდად მოისმინა ეს სახედისწერო ცნობა, მხნეობა არ დაუკარგავს და წარბშეუხრელად მიმართა ჯალათებს: „აი, მზად ვარ დავემორჩილო შაჰის ბრძანებას. მხოლოდ ერთსა ვთხოვთ — ნუ მომკლავთ ამ საბრალო ქალების თვალწინ, თავზარი არ დაეცეთ“.

შირაზის ხანის უკანასკნელი სურვილი დააკმაყოფილეს.

წუთისოფელს გამოასალმეს მისი შვილებიც.

დასჯილთა გვამები სამი დღე-ღამე ეყარა მოედანზე. იქვე ფეხმოუცვლელად იჯდა მოხუცი ქართველი ქალი, დედა იმამყული-ხანისა და მწარედ მოთქვამდა. ალბათ, ქართულად დასტიროდა თავის „სპარსელ“ შვილსა და შვილიშვილებს“.

* * *

არაქართულ წყაროთა აბსოლუტური უმრავლესობა ქართველებს უშიშარ ხალხად ასახელებს. დამახასიათებელია ამ მხრივ, რომ ჰერდერი ქართველი მამაკაცების სიმამაცეზე ისე წერს, როგორც საყოველთაოდ აღიარებულ ფაქტზე. ქართველთა იშვიათი მეომრული ღირსებები კარგად იყო ცნობილი აღმოსავლელი გამგებლებისთვისაც, რომლებიც მაქსიმალურ ექსპლუატაციას უწყევდნენ მათ შეუპოვარ ბუნებას და რაინდულ სულს.

მაშ რითი უნდა აიხსნას ლერმონტოვის ყბადაღებული „робкие грузины“?

ასეთი წარმოდგენა ზერელე შთაბეჭდილებასაც შეიძლება მიეწეროს, ყურმოკრულ სჯასაც, ან უბრალო ახირებას. მაგრამ სულ შემთხვევითი არ უნდა იყოს, რომ „დემონის“ ავტორი სიმხდალის აღმნიშვნელ, საკმაოდ მრავალრიცხოვან, რუსულ სინონიმებიდან მაინცდამაინც „робость“-ს არჩევს (და არა, მაგალითად, „трусость“-ს ან „пугливость“-ს).

გასული საუკუნის რუსულ პოეზიაში ეს სიტყვა ყველაზე
შთაბეჭდავად პუშკინის ცნობილ ლექსში გაისმა:

Я вас любил безмолвно, безнадежно,
то робостью, то ревностью томим.

„Робость“ — აქ სიმორცხვეს და სიმორცხვით გამოწვეულ
გაუბედაობას ნიშნავს.

რასაკვირველია, ლერმონტოვის პოემაში ეს სიტყვა სხვა
აზრითაა ნახმარი. მაგრამ პუშკინის უპირველესი თაყვანის-
მცემლისგან მაინცდამაინც ამ სინონიმის ამორჩევა ქართველთა
დასახასიათებლად უთუოდ რაღაც მისთვის მნიშვნელოვან ნიუ-
ანსთან უნდა იყოს დაკავშირებული. თვით ლერმონტოვს ქარ-
თველები უმთავრესად მშვიდობიან პირობებში ჰყავდა ნანახი.
როგორც ჩანს, მის თვალს მხედველობიდან არ გამოორჩენია
ჩვენი ხასიათის ეს ხშირად მალული, მრავალთათვის შეუმჩ-
ნეველი თვისება, რომელიც ჩვეულებრივ სწორედ ასეთ (უსა-
ფრთხო) პირობებში იჩენს ხოლმე თავს. გამორიცხული არ
არის, რომ მან ერთ მდგომარეობაში შენიშნული თავისებურება
წარმოდგენით გაავრცელა სხვა, თვისობრივად განსხვავებულ
მდგომარეობაზეც.

სიმორცხვე (კდმა) და მასთან დაკავშირებული მტკივნეუ-
ლი განცდა, რაც თავისებურ გაუბედაობაში ვლინდება, მართ-
ლაც საგულისხმო თავისებურებაა ქართული ხასიათისა (შემ-
თხვევითი არ უნდა იყოს, რომ „კდემამოსილება“ ჩვენში
დღემდე საქათინაურო ეპითეტია), ამის დასაანახად შორს წასე-
ლა არ არის საჭირო. დღესაც ათი ქართველი ბავშვიდან შვიდი
მაინც ავადმყოფურად შორცხვია, მიუხედავად იმისა, თუ რა
პირობებში იზრდება იგი — ქალაქში თუ სოფლად, მთაში თუ
ბარში, ეკონომიურად უზრუნველყოფილ თუ ღარიბ ოჯახში. აღ-
ნიშნული თვისება თავისთავადაც ნიშანდობლივია, მაგრამ კი-
დეც უფრო საინტერესოა მისი გამოვლენის ფორმა, ვინაიდან
ეს უკანასკნელი არცთუ იშვიათად პარადოქსული წინააღმდე-
გობის სახით წარმოგვიდგება.

უაღრესი სიმორცხვე, მთელ რიგ შემთხვევებში კადნიერე-
ბის, ზოგჯერ კი ჩვეულებრივი თავხედობის ნიღაბს არჩევს თავის
დასამალად და ისე ოსტატურად ინიღბება, რომ ნამდვილი

სახისა და გამოგონილის ერთმანეთისგან გარჩევა ზოგჯერ პრაქ-
ტიკულად შეუძლებელია.

თუ ამ თავისებურ ფსიქოლოგიურ ფენომენს სხვა კუთხიდან
შევხედავთ, მაშინ კიდევ ერთი გარემოება მიიპყრობს ჩვენს
ყურადღებას.

გაბედვა (კდემისა და მორიდების ზღვარის გადალახვა) —
ქართველი კაცისთვის საერთოდ მტკივნეული მოძრაობაა. უფ-
რო ფართო მასშტაბით ეს შიშის ბიოლოგიური გრძნობის დაძ-
ლევაზეც ვრცელდება.

ქართველისათვის უშიშრობა თავისთავადი, ბუნებრივი,
ძალდაუტანებელი მდგომარეობა კი არ არის სულისა, არამედ
მოპოვებული — რაღაცის დაძლევით, ჩახშობით ან დამორჩი-
ლებით მიღწეული შედეგი.

მეორე მხრივ, უაღრესი სიმორცხვისა და უაღრესი (ზოგ-
ჯერ წრეგადასული) თავხედობის წინააღმდეგობრივი მთლიან-
ობა კიდევ ერთი ნიშანია ქართული ხასიათის შინაგანი დრამა-
ტიზმისა. ამ შემთხვევაში ერთი (პირველადი) ბუნება თვით-
უარყოფის გზით გადადის მეორეში.

საგულისხმოა ისიც, რომ ეს მეორე სტიქია ჩვეულებრივ
უცხო გარემოში იძენს განსაკუთრებით თვალსაჩინო, მკვეთრ
ფორმებს (დამახასიათებელია ამ მხრივ საქართველოში გაზრ-
დილი ჭაბუკი ვლადიმერ მაიაკოვსკის უეცარი მეტამორფოზა —
მისი გადამეტებულად გამომწვევი ყოფა-ქცევა მოსკოვის არ-
ტისტულ წრეებში). ყოველი ქართველის სულში ერთდროუ-
ლად ზის ორი არსება — დავით კლდიაშვილის ანტიპოდური
წყვილი — სიმწრის ოფლში გაწურული, სირცხვილით განაწა-
მები პლატონი და თავხეხულალებული, ქვეყნისდამქცევი კი-
რილე.

მეორე თითქოს იმიტომ დგება ყირაზე, რომ პირველის შემ-
კრთალი სული გამოიყვანოს მონუსხული მდგომარეობიდან.

ბავშვური ფსიქიკის უშუალოდ გამოვლენილი მონაცემები
სხვა მხრივაც ათვალსაჩინოებენ ეროვნული ხასიათის თავისე-
ბურებას.

ასეთი თვალშისაცემი თვისებაა, კერძოდ, ჩვენი ყმაწვილე-
ბის განსაკუთრებული მიდრეკილება „თამაშის“ იმ სპეციფი-
კური სახეობისკენ, რომელსაც შინაურობაში ჩვეულებრივ „მე-
ტიჩრობას“ უწოდებენ.

ქართველი ბავშვების უმრავლესობა მოკლებულია იმ უბრალოებას, რაც საერთოდ მოზარდის დამახასიათებელ თვისებად ითვლება. ყველაზე მკაფიოდ ეს დასავლეთ საქართველოში იგრძნობა, მაგრამ მეტ-ნაკლებად სხვა კუთხეებშიც შეიძლება შევხვდეთ.

„მეტიჩრობა“ თავისთავად ნაკლია და მთელ რიგ შემთხვევებში გულის ამრევ ფორმებსაც იძენს, მაგრამ თუ მას გამოვლენის უკიდურესობებს ჩამოვაცილებთ და ისევ გულისგულში ჩავიხედოთ, აღმოჩნდება, რომ „გადახრა“ აქაც ძირეული თვისებიდან იღებს სათავეს. ძირეული კი ამ შემთხვევაშიც ჩვენი არტიკული ბუნებაა, ამ სიტყვის როგორც ფართო, ასევე ვიწრო, ტრივიალური მნიშვნელობით.

ქართველი კაცი მუდამ სცენაზე გრძნობს თავს. მართოდ დარჩენილსაც კი ვიდაცის მოუშორებელი მზერა ელანდება და ყოველ თავის მოძრაობაში ამ უხილავ თვალთა დაინტერესებულ ყურადღებას ითვალისწინებს.

პირადად მე ამ ქვეცნობიერი ფაქტორის მოქმედება პირველად კონსტანტინე გამსახურდიას პერსონაჟთა ქცევაზე დაკვირვებისას შევნიშნე. სხვა ქართველი მწერლების გმირებს უთუოდ მეტი უბრალოება ახასიათებთ, მაგრამ თავისი არსით ეს მაინც ეროვნული ხასიათის ნიშანია. კონსტანტინე გამსახურდიამ მხოლოდ უკიდურესი, პიპერტროფირებული სახით გამოხატა იგი.

უნდა აღინიშნოს, რომ ჩვენმა XIX საუკუნემ უსასტიკესი ომი გამოუტყადა ამ თვისების მრავალ უკეთურ გამოვლინებას — ყოყლოჩინობას, მატრაკეცობას, კუდაბზიკობას, კეკლუცობას და ა. შ. მაგრამ მისი გულისგული არსებითად არ უარუყვია. დიდად დამახასიათებელია ისიც, რომ ვახუშტი ბატონიშვილს პოზიტიურ კონტექსტში აქვს აღნიშნული, კერძოდ, ამ თვისების ისეთი ნაირსახეობა, რომელსაც ის „მოთაკილეობას“ უწოდებს. იგივე ვახუშტი საგანგებოდ მიუთითებს სალაშქროდ ამხედრებულ ქართველთა თავმოქმედებაში გამოჩენილ ყველაზე მაგრამ ყოველივე ეს მხოლოდ ცალკეული წვრილმანებია.

მთავარი აქ „სცენის გრძნობა“, რაც სხვადასხვა შემთხვევაში სრულიად სხვადასხვა კონკრეტული იერით შეიძლება გამოვლენადოს, სხვადასხვა შედეგი მოგვეცეს. მისი ავთვისებიანი

ფორმების შესახებ უკვე ითქვა. უკანასკნელთა უმრავლესობა ადამიანური ყოფა-ქცევის იმ ნაირსახეობას განეკუთვნება, რომელსაც ფრანგები „კოკეტობას“ უწოდებენ, მაგრამ „სცენის გრძნობას“ უთუოდ აქვს თავისი დადებითი, „კეთილშინიანი“ ფორმებიც. ყველაზე ელემენტარული მათ შორის ის არის, რომ ამგვარი განწყობა შინაგანი მოშვების, მოღუნების უფლებას არ უტოვებს და „სიკონტაქსკენ“ უბიძგებს ადამიანს.

ყველაზე მაღალი და დრამატული კი ისაა, რომ ყოველი მხრიდან მობჯენილი უშეღავათო, მომთხოვნი მზერა საბოლოოდ ნამდვილ გმირობას, სრულ თვითგაღებას მოითხოვს სცენაზე მღვთმისგან.

რა გარემოებათა შემოქმედებით უნდა გამომუშავებულიყო ჩვენში ასეთი არაორდინარული შეგნება?

შესაძლოა, სცენაზე გასვლის მოთხოვნილება იმანაც გაგვიმძაფრა, რომ უფრო ხშირად კულისებში გვიხდებოდა ყურყუტი, რომ ნამდვილი, დიდი მოქმედება სადღაც ჩვენგან შორს, ჩვენი მონაწილეობის გარეშე მიმდინარეობდა, თუმცა ისეც ხომ ხდებდა, რომ ავანსცენას მოცილებული პიროვნება თანდათან ხუნდებდა, საერთოდ კარგავს მოქმედების სურვილს და „პროფესიონალ“ სტატუსტად იქცევა?

პირველშივე ჩვენი ამგვარი ბუნებისა, როგორც ჩანს, გაცილებით უფრო შორსაა საძიებელი, ისევე და ისევე საუკუნეთა, ათასწლეულთა სიღრმეში. ხოლო, როგორც მოგვხსენებთ, რაც უფრო დიდია ამა თუ იმ „ზნის“ წარსული სიხანგრძლივე, მით უფრო სავარაუდოა მისი ფესვების სიღრმე და მომავალი გამძლეობა.

ჩანართი IV

კირილე და ნატარქეძე

ჩვენ მიერ ზემოთ განხილული სახეები კარდინალური ზნეობრივ-მსოფლმხედველობრივი ზღვართ ემიჯნებიან ერთმანეთს (მინდია — მურმანს, ცოტნე — ზურაბ ერისთავს). სხვა შემთხვევაში ამგვარი სადემარკაციო ხაზი, პუნქტირულად მაინც, ერთი პიროვნების ფსიქიკის შიგნით შეინიშნება (უნდოლაძე).